

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Skal vi tro paa Gud eller paa Athene? eller om Tro og Fornuft

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Skal vi tro paa Gud eller paa Athene? eller om Tro og Fornuft", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 1. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1814_235-txt-shoot-idm135.pdf (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

I Juniheftet af Athene, findes et Par Ord om at tage Fornuften fangen under Troens Lydighed, som ved første Øiekast have meget Skin af Sandhedskiærlighed, stræng og rolig Prøvelse og dyb Ærbødighed for Religion og Bibel, men i Grunden kun indeholde en kløgtig Blanding af Sandhed og Løgn, vel skikket til at forblinde svage Øine, og under Lovtaler over Tro og Bibel, fraliste disse al Myndighed som Ledsagere til Sandhed og Salighed. Dette maatte være nok til at vække det Ønske hos mig, ved en rolig og stræng Drøftning at rense Avnerne fra Kornet, at aabenbare Urettens Hemmelighed for dem, der mod deres Villie kunne staae Fare for at forblindes eller forvirres ved slig en Tale; men jeg opfordres saameget mere til dette Arbeide, som den ganske Tale er stilet mest mod den Lærdom jeg fører, ja anvendt paa mig i den Anmærkning der nævner mig som Fornuftens og Sandhedens grumme Modstander. Uden videre Fortale vil jeg da skride til Værket, og, med Guds Hielp saaledes oprede det Indviklede og afsløre det Tildækkede, at Ingen som elsker Sandheds Stie, skal ledes vild af saadanne Løgtemænd.

Talen begynder med nogle ganske vel beregnede Bemærkninger over Menneskelivets underlige Kaar, Slægtens sære Omsvøb paa Udviklingens Bane, og den foranderlige Lykke der i Lysets og 4Mørkets bestandige Kamp lader sig tilsyne. Jeg vil ikke forsinke mig ved at giennemgaae denne Fortale, der intet Sandt indeholder, som jo er almindelig bekiendt, og ei megen Løgn, som her kan forville. En sælsom Skrivfeil maa jeg imidlertid bemærke, fordi det er mærkeligt at see, hvorledes Pennen selv, hos udlærde Kunstnere, stundom løber over af Hjertets Overflødighed. Der staaer nemlig: Vildfarelsen, tusinde Gange giendreven, kommer nu og da frem paa ny, snart i sin forrige stygge Skikkelse, snart i en ny Gestalt, understøttet med Skingrunde af en anden Art, ret ligesom dens Sag var tabt, fordi den hidtil ikke var forsvaret med de rette Vaaben. Jeg kalder dette en Skrivfeil, fordi den Sætning, sætter hver sandhedskiærlig Læser paa det Stade hvorfra Talen bør betragtes, men hvorfra Forfatteren nødig vilde have den seet. Ogsaa maa jeg bemærke det Konstgreb hvorved Man vil forvandle de fleste Stridigheder om Tro og Sandhed, ja selv Kjætterbaal, Inquisition, Dragonader og Bartholomæusnætter til en Frugt af Ordstrid, til en Følge af, at Man ei vilde forstaae hinanden, og ei begyndte Striden med en Difinition over Sagen, saa Man vidste hvorom der tvistedes. Hver som kiender det Mindste til Kirkens og Staternes Historie, maatte smile ved en saadan tom og grundløs Paastand, dersom det ikke vidstes, at Mange ønske den maatte være sand og ville gerne betragte enhver Strid om Menneskets vigtigste Anliggender, som Ordstrid, for at undgaae alvorlig Eftertanke. Derfor maa man harmes over slig en Paastand, som et ondt Kunstgreb, dersfor maa Man minde høit om den soleklare Sandhed, at Ingen, hvem det er alvorlig om Sandhed at gjøre, trættes om tomme Ord, end sige at han derfor skulde forkiættre, forfølge og myrde sine Brødre; at det var Ærgjerrighed, Had, Herskesyge og andre verdslige Begjærligheder alene som avlede hvert Skiændselsoptrin i Menneskelivet, i det de snart forblindede deres Slavers Øine, snart forhærdede deres Hjerter mod Sandheden. Naar Man derfor siger at Sandhedens Talsmænd bleve misforstaaede, forhadte, forkiættrede og forfulgte, fordi de ikke talde klart og tydeligt nok, eller fordi deres Modstandere ei kunde komme til at forstaae dem, da anklager Man kun Gud, der ei beskikkede Sandheden bedre Talsmænd, og drev dens Modstandere til Forbrydelse ved at nægte dem Forstands oplyste Øine, da beskylder Man kun Jesus og Hans Apostle og alle Hans tro Vidner og Tjenere, for at frikiænde deres Fiender, Forfølgere og Mordere. Sandheden er, at hver Sandheds redelige Talsmand haver havt baade Evne og Villie til at fremstille Sandheden saa lys og klar, som det var muligt og nødvendigt i *hans Tid og Kreds*, saa at de som ei vilde høre ham, der talde Guds Ord i Sandhed, kundgjorde derved, at de ei vare af Gud og Sandheden (Joh. 8. og 18.) Dog Forfatteren indrømmer selv, at Sandhed og Dyd, Religion og Sædelighed har Fjender, mod hvilke der maa kæmpes og strides, hans Hensigt er da kun at indbilde os, at Sandhedens Talsmænd i de forbigangne Dage meest trættedes om Ord, uden klar Indsigt i Sandheden, for saaledes gat bane sig Vei til at bekriige Sandheden under Sandhedskiærligheds Maske.

Efter en saadan Indledning tages Bibelen frem, og overøses med de ziirligste Complimenter, for, om det var muligt, derved at forblinde Ordet, dets Venner og den alvidende Gud selv. Den sørgelige Sandhed ihukommes, at denne Bog, som Alt i Verden, er blevet misbrugt af Sandheds Fjender, til med dens forvanskede Ord at stadfæste Løgn og besmykke Ondskab, hvorledes Fristerne ligesom deres Mester vovede med Ugudelighed i Hiertet at beraabe sig paa Guds Ord, at sige: der staaer skrevet. Dette ihukommes betimelig i Indgangen til en Tale, der netop saaledes misbruger Guds Ord, men ganske klogelig forties *det*, at endnu Ingen, som vilde misbruge Skriften til dermed at besmykke sine Griller og sin Ondskab, har underkastet sig dens Dom, i dens ligefremme, ordrette Mening, og det af den simple Grund, at han med det Samme maatte opgive de Hensigter i hvilke han greeb Bogen; thi det er aabenbart, at den Mening hvert fornuftigt Menneske først falder paa ved at læse Skriftens Ord, kan umulig begunstige den Enkeltes Griller og onde Hensigter, med mindre Gud lod sit Ord skrive saaledes for at staae Bedragerne bi, ja for selv at bedrage alle dem, der ei kunde giennemtrænge den Vildfarelses Skal, hvori Han indsluttede Sandheden. Dette forties fordi Forfatteren netop vil nedbryde den Tro paa Bibelens ordrette Forstand, og saaledes gjøre den til et stumt Afgudsbillede for hvilket Folket skal knæle, men kun høre dets Røst gennem Præsternes Mund, ret 7ligesom fordem i Pavemagtens og Blindhedens og Overtroens og Bedrageriets grueligste Dage. Dog, denne Hensigt skal nærmere belyses, hvor den træder tydeligst frem, og did vil vi følge Talen.

Den siger, at mellem alle de Bibelsprog der have været Tvistens Æbler, er intet passeligere, end det (2

Cor. 10) hvoraf Man har villet bevise at Fornuften skal tages fangen under Troens Lydighed. Det er uidentvilt sandt, og mod Forklaringen af det omtalte Stæd, at tage al Tanke til Fange under Christi Lydighed, er vel ei heller synderligt at indvende, thi Paulus mener ganske rigtig, at hver Mening der strider mod Jesu Lærdom, skal vende overvundet ved Sandheds Kraft. Vist er det ogsaa, at denne Sætning om Fornuftens Fangenskab, som her siges, er mangengang blevet misforstaaet, eller rettere misbrugt, og at den har to Hanker, er sand eller falsk, ligesom Man tager den, saa det virkelig, især i vore Dage er Umagen værd, ja Pligt og Nødvendighed, at bestemme ret tydelig i hvilken Mening den maa tages for at være sand, og hvorledes den maaskee, for at forebygge ufrivillig Misforstand, bedre kunde udtrykkes. Herpaa har jeg for længe siden prøvet, saavel i en Afhandling om Bibelens rette Fortolkning, oplæst paa Roskilde Landemode, som i Forsvaret for min Krønike, men da begge Stykker ere utrykte, vil jeg her gjøre det Samme, under Betragtning af Modstanderens Adfærd.

Meget rettelig siger han, at Begyndelsen bør skee med at fastsætte Status Qvæstionis, at Man for at besvare Spørgsmaalet indlysende maa vide 8og enes om, hvad Fornuft og hvad Tro monne være, men fra dette Arbeide sniger han sig i en Strøm af Ord, sammenblander istedenfor at adskille, paastaaer djærvt en Løgn og bygger saa paa den, som uimodsigelig Sandhed. Dog, Man høre ham selv:

“Saa mener jeg da, at enten Man kalder Fornuften Evne til at slutte, eller til at erkiende af Principer, eller til at danne sig Ideer, saa er og bliver den Menneskets ypperste Sjæleevne, den, der hæver ham over Dyrene, den, der vidner om hans høie Oprindelse og om hans Kald til Fuldkommenhed, den der udvider hans Synskreds, aabner Fremtiden for hans Øine, nærer hans Attraa til at hæve sig over det Nærværende og til at bestyrke sit Haab og opmuntre sin Bestræbelse efter det Uendelige.”

“Og enten jeg med Paulus kalder Troen en Overbeviisning om de Ting, som ikke sees, eller jeg kalder den Tillid til det skrevne Ord, Tillid til en himmelsendt Lærer og hans Forsikkring og Forjættelse, saa føler jeg, at slig en Overbeviisning og slig en Tillid er mig nødvendig, at den udvikler, opløfter, opliver og styrker min Tanke, mit Ønske, min Attraa, at jeg, uden den vilde være indskrænket, raadvild, forsagt, at det Nærværende vilde være mig en uopløselig Gaade, og det tilkommende indhyllet i et uigiennemtrængeligt Mørke. Jeg maa erkiende: Salige ere de som ikke see og dog troe. Jeg maa være tilfulde overbeviist om: uden Troen er det umuligt at behage Gud.”

9Først maa jeg gjøre en Bemærkning som dog ventelig gjør sig selv hos de fleste Læsere, nemlig at disse tvende Beskrivelser maa synes at stamme fra ganske modsatte Aander, og kan umulig begge være sande; er Tro noget andet end Fornuft, da klinger det heel synderlig, at det er Fornuften som udvider vor Synskreds, aabner Fremtiden for vore Øine, og at dog uden Tro det Nærværende vilde være en uopløselig Gaade og det Tilkommende indhyllet i et uigiennemtrængeligt Mørke. Til at begribe Saadant er mit Hoved i det Mindste for snævert, og jeg troer dertil behøvedes et saa vidtløftigt som deres, der lovprise Grundeenheden af de bestemteste Modsætninger.

Dernæst maa jeg spørge, om Spørgsmaalet nu er saaledes bestemt, at Man klart seer Forholdet mellem Fornuft og Tro, saa Man veed, hvormed der tvistes, og det Foregaaende indeholder Svaret: det bestemteste Nei.

Dog, siden forklarer Forfatteren sig tydeligere, om end ikke bedre, han siger, at Fornuftens Enemærker ere der, hvor man ved Slutninger og Sammenkiædning af Virkning og Aarsag kan komme til en saadan *Vished* at ingen Tvivl opstaaer, ingen Indvending kan kuldaste den; Troens Enemærker begynde derimod hvor Fornuftens slippe, der hvor Mørket skjuler Alt, men hvor der dog maa være et Noget, og nu at antage Tilværelsen af et saadant Noget usynligt, og uendeligt, det kalder han Tro. Hængde det saaledes sammen, da kunde der vist nok ingen Strid være mellem Fornuft og Tro, thi hver herskede i sit Rige, de 10mødtes ikke, Fornuften som den der gav *Vished*, maatte tilbedes, og Troen overlades til dem, der af Svaghed eller Lyst til at sværme i det Ubekjendte, følte Trang dertil. Nu veed Man derimod, at det forholder sig langt anderledes, at naar Man har stridt om Forholdet mellem Fornuft og Tro, da har Man ikke tvistet om enten der var noget Usynligt eller ikke, men de som forsvarede Troens Sag, paastode, at Man skulde tro noget Bestemt om det Usynlige og om dets Forhold til det Synlige, og at Man efter hiin Tro skulde rette sin Tankegang, sine Attraaer, Bestræbelser og Handlinger, kun om en saadan Tro, der griber ind i Livet og bestemmer Menneskets Synsmaade for det Synlige, kun om en saadan kan Talen være, naar den ei skal være tom og unyttig Ordstrid. Nu spørges, om der imellem en saadan Tro og Fornuften kan være nogen Strid? At der har været saare megen Strid mellem en given Tro, f. E. den christelige, og det Man almindelig kalder Fornuft, det er uimodsigeligt, men Spørgsmaalet er da kun, om Fornuft og Tro i sig selv ere Modsætninger, eller om Stridens Grund laae deri, at Man udgav Noget for Tro eller Fornuft, som ei fortjende dette Navn, og det er ligefrem at vi maa benægte det Første, og bekræfte det Sidste, men for at oplyses ret om Sammenhængen, maa vi kaste et indtrængende Blik paa de menneskelige Vilkaar, og vel adskille imellem hvad Noget er i sin Idee, i sin guddommelige Reenhed og Fuldkommenhed, og hvad det er i Verden i Besmittelse og Ufuldkommenhed.

11Naar vi tale om *den rene fornuft* λογος, da tale vi om den levende ufeilbare Erkiendelse af det Synlige og Usynlige, om det evige Lys, om Sandheden selv, og hvor den er ubunden, ublandet tilstæde, der er ikke

Rum for Tro, thi hvad Man seer og veed uimodsigelig, det behøver Man ikke at troe. Men nu spørges: er Nogen af os denne *rene Fornuft*, og vi maa svare det bestemteste Nei. Vi maa først svare saa, fordi vi ikke kan være det, saalænge vi omgaaes i Støvet, saalænge der ere adskilte, fornuftige Mennesker, thi da er Fornuften kun som stykkeviis og stigende Erkiendelse tilstæde, og det er vist, at der maa være noget Ubegribeligt for den menneskelige Fornuft allerede som saadan, da en enkelt Bæk umulig kun indslutte den fælleds Kilde, og endnu mere Ubegribeligt i hvert Øieblik af Tiden, fordi den menneskelige Fornuft ei engang har naaet sit høieste jordiske Udviklingstrin før ved Dagenes Ende. Kan nu Mennesket erholde Kundskab om det Ubegribelige, da er Annammelsen deraf som Sandhed, guddommelig Sandhed, det er Tro. I vor nærværende Tilstand gjøres det vel ei behov at spørge om den menneskelige Fornuft, naar den ei havde nogen anden Indskrænkning, end den som er Jordlivets Betingelse, behøvede Tro for at udvikle sig i Sandheds Erkiendelse, men da det Spørgsmaal kan besvares bør det ogsaa, og vi maa begynde med at sige hvad Fornuften er. Den er nu upaatvivlelig Evne til at dømme, til at adskille Sandhed og Vildfarelse, til at adskille, udvikle og sammenkiæde. Nu er det vist at denne 12hele Virksomhed først er mulig naar der alt er noget forhaanden, som kan adskilles, udvikles og sammenføres, at Fornuften altsaa hverken kan være det Første eller Ypperste i den aandelige Verden, at den var et dødt og tomt Begreb, dersom der ikke var noget Begribeligt, dersom der ikke vare Følelser og Forestillinger, thi Følelsen er Livets Kilde og Dronning, Forestillingen dets Bevidsthed og Krone, Fornuften, Lyset, Ordet, dets Aabenbarer. Uden nu her at indlade os i dybere Betragtning af det Guddommelige foroven, hvis Treenigheds Billede fra dette Stæde er synlig, vil vi blot beskue Mennesket i sin Udvikling fra Foster til Mand, før et Øieblik ligesom glemme Slægtens Fald, og da see Fornuftens Vilkaar hos det ufaldne Menneske. Det er jo vist, at vi i Menneskelivet maa gjøre tre Afdelinger, hvoraf hver har sin egen Begyndelse, Menneskelivet begynder hos Fosteret i Moders Liv, det er Følelsens Liv, Grundvolden og Kilden til alt Liv, men det er forborgent ubevidst, en anden Afdeling begynder med Fødselen, med Menneskets første Forestilling, naar Barnet seer Lyset, og bliver sig derved sit Liv bevidst, det er Indbildningskraftens Liv, og den tredje Afdeling begynder, naar Barnet begynder at skiønne, at adskille og forbinde, det er Fornuftens, Erkiendelsens Liv. Heraf er da først een Ting klar, nemlig: at Dømmekraften først kan yttre sig naar Følelse og Forestilling ere levende tilstæde, og at den maa være passiv før den kan vorde activ, maa være Sands og Forstand, før den kan vorde Fornuft, at Fornuften 13som det indvortes Ord, staaer i samme Forhold til Følelse, Forestilling og Forstand, som det udvortes Ord til Følelse, Syn og Hørelse, at den ei kan være af sig selv, og hos Mennesket ei engang har Livet i sig selv, men annammer Liv af Følelsen ved Forestillingen igiennem Forstanden, som dens Øre. Det er nu et unyttigt Spørgsmaal, om Fornuften i sine Domme følger en Regel, som den har i sig selv, om den hos Mennesket er selvstændig, thi var det saa, da havde den naaet sit Maal før den begyndte sin Vei, havde Livet før den fik det. Hvor dens Livs Kilde er, der maa ogsaa dens Regel ligge forborgen, nemlig i Hiertet, i Følelsen, og kun ved at følge denne Regel kan den dømme ret og udvikles til at erkiende Regelen og Regelens Hjem, Hiertet, Livets Kilde. Derfor see vi ogsaa, at naar Barnet begynder at skiønne, da er de Bryster som nære det, Moderen eller Ammen, Gienstanden for den første Kiærlighed, ogsaa det som først kiendes, og adskilles fra alt Andet, der endnu ligger som i en chaotisk Taage. Disse Ting ere visse og uimodsigelige, men saa er det ogsaa vist, at Fornuften, naar og saalænge den skal udvikle sig, maa staa under Troens Lydighed, den maa i Hiertet, det er, levende tro paa Billedet af Forestillingen om den Sandhed, den skal erkiende, tro paa den Skilsmisse mellem Sandhed og Løgn, som Hiertet angiver og den skal forstaae, anvende, og udvikles til at begribe.

Vil vi nu vide, om vi ere ufaldne, da behøve vi blot at spørge, om alle vore Forestillinger ere klare, om Hiertet angiver den rette Skilsmisse, og 14om Fornuften er villig til at følge den, om en sund Tro foreholdes Fornuften, og om den er villig til at lyde. Ingen tvivler om at der er stor Forvirring i vore Forestillinger, og at der ere mange og stærke Rørelser i vort Hjerter som begunstige falske Forestillinger, og at altsaa Fornuften ved at følge dem maa misledes, at Synd er uundgaaelig. Det er da vist, at Følelse og Indbildningskraft ere faldne, men da er Fornuften det nødvendig ogsaa, thi den maa afsige Dommen, saalænge den ikke har erklæret sig for Vildfarelsen er kun Fristelse ikke Fald, ikke Gierning tilstæde, men Fornuftens Fald bliver end klarere, naar vi beskue Menneskets Vilkaar især i os selv, thi da see vi, at i Hiertets Inderste er en dyb og mægtig Følelse for Sandheden, og at Fornuften derfor i sine første Ytringer dømmet rettere end siden, at der endnu hos Barnet er et Billede af Uskyldsalderen, og at Syndens Rod, og første Ytring netop var Egensindighed, Fornuftens Paastand at ville raade sig selv og ei lyde Troen. At nu Fornuften aldrig kan raade sig selv, eftersom den intet selvstændigt Liv har, er aabenbart, den lyder altid Følelsen, men den synes at raade sig selv, naar den unddrager sig Troens Lydighed, naar den lyder de syndige Følelser, og den føler sig smigret ved denne indbildte Selvstændighed. Da nu imidlertid Egensindighed hos Barnet meer eller mindre straffer sig selv og straffes af Andre, nødes Fornuften til saameget at lyde Troen, at den udvikles til Erkiendelse af, at det er dens Skyldighed, og denne Erkiændelsens indvortes Ytring kalde vi Samvittighedens Røst, men da ikke 15blot Fornuften, men ogsaa Hiertet er faldet, vaagne i det, med Aarene og Legemet, saamange og saastærke syndige Følelser, at jo mere levende Fornuften erkjænder sin Skyldighed til at lyde Troen, despinligere vorder denne Erkiændelse, fordi den forener med Bevidstheden en daglig Ulydighed og Mangel paa den Kiærlighed til Loven, uden hvilken Lydigheden ei engang er villig. Den troende Fornuft, Fornuften, som trods Hiertets stærke Attraa efter at omfavne Verden og udtømme den i Nydelse, troer paa den dybe Følelse, at Verden skal fornægtes af Kiærlighed til den levende Forestilling af Gud som Skaber og Fader, denne levende Fornuft maa nødvendig erkiende sin Trang til Oplysning i Livets Vilderede, til en Tro som kan forsone det syndige Menneske med sin Gud, til en Kraft, som kan betvinge Hiertets syndige

Rørelser, og virke Kiærlighed til Gud og hans Villie. Det er da aldeles vist, at ogsaa det syndige Menneskes Fornuft bør erkiænde Trangen til en Aabenbaring og en overordentlig Bistand, og har ingen Undskyldning, naar den ei gjør det; men ligesom vi see Tusinder, der ei vil erkiende det, saaledes har der været Mange og ere endnu, ja nu igjen endeel, som nok vil erkiende det, men dog ei ere villige til at annamme en sand Aabenbaring, eller søge den himmelske Kraft paa den rette Maade og i den rette Hensigt, de vil have en falsk Aabenbaring, som kan neddysse hvad der foruroliger dem, og en Kraft der styrker dem til at ville og udrette, hvad der behager dem; dette er den Urettens Hemmelighed, som forklarer Afguderi og Overtro, som forklarer Na16turphilosophiens Undfangelse og gruelige Vext, som forklarer den Forfatters Ord vi her have at betragte. For at indsee disse Ting klarere, og tillige bane os Veien til Christendommens Betragtning, ville vi kaste et Blik paa Aabenbaring og Kraft fra det Usynlige, saaledes som de kan annammes af Mennesket.

Indbildningskraften, der oprindelig er en Ihukommelse af vort liv i Gud, er Betingelse for al Forestilling, og ret aabenbar, for al Forestilling om noget Aandeligt og Usynligt, og naar vi leve i Indbildningen, naar vi med Kiærlighed stadfæstes i den, da have vi Aabenbarelsen fra det Usynlige, da ere vi begejstrede, og vare vi ufaldne, da saae vi i Aanden Guds klare Billede og hørde Hans Røst, men nu er det ikke saa, nu er Hjertet aldrig aldeles reent, Synerne da ei heller aldeles klare og ublandede, og jo mere Hjertet elsker syndige Forestillinger, des løgnagtigere vorde Synerne, de blive Djævelens Aabenbarelsen. Paa denne Maade avledes det meste Afguderie i de gamle Dage, da Indbildningskraften var stærkere, da den var Middelet hvorigjennem Mennesket skulde modtage Guds Aabenbarelsen, og den barnlige Fornuft altsaa villigere til at tro Indbildningens Syner, og al Religion udsprang derfor giennem sande og falske Propheter.

Naar Hjertet føler sin Vanmagt og har en levende Forestilling om en usynlig Magt da bøier Mennesket sig for den, da ønsker og beder han, og er det ret alvorligt, da føler han sig ogsaa styrket, men paa hans Sindelag kommer det an *hvoraf*. 17Troer han paa Samvittighedens Røst, og vaander sig over sin Afmagt til at elske og følge den, da annammer han Guds Kraft, og saaledes aabenbarer Gud sig for Hjertet, og lærer Mennesket at forstaa Sandheden af de levende Forestillinger, som bevægede Hjertet til Bøn. Forsager Mennesket derimod over sin Afmagt til at døve Samvittighedens Røst, og tilfredsstille sine onde Lyster, da føler han ogsaa under den heftige Begiæring til en Tid en Størkelse, men det er Diævelens Størke som forfører ham til at trose de sande og tro de falske Forestillinger. Uagtet det nu saaledes ogsaa fra dette Stade er klart, at Gud aldrig haver ladet Sig Selv uden Vidnesbyrd, saa er det dog vist, at en tydeligere Aabenbaring baade var ønskeligere og blev nødvendigere, alt som Indbildningskraften blev svagere og alt som Fornuften udvikledes, men og først da blev den mulig. Uden nu her at opholde os ved en vidtløftigere Betragtning af Guds underfulde Huusholdning, og den skriftlige Aabenbaring, som gaves Jøderne i Haand og Gjemme, vil vi haste til Tidens Fylde, da Gud efter at have talet mange Gange og paa mange Maader til Fædrene ved Propheterne, talde til os alle formedelst Sønnen. Jesus kom, vandrede og lærde, døde og opstod, udsendte sine Disciple og var med dem, og i alle Maader kan Man med Rette sige, at Gud i Jesus aabenbarede sig for Fornuften. Han gjorde det, thi ved Mirakler og især ved Opstandelsen fra de Døde bevisdes Jesus klarlig at være Guds Søn, at være Den Han udgav sig for, da Fornuften maatte tilstaae, at Saadant 18vidt overgik menneskelig Kraft, og altsaa maatte være skeet ved det Usynliges Kraft, og da nu de Undergierninger skedte til Vidnesbyrd om en Lærdoms Sandhed som bekrigede Synden, ikke, som Pharisæerne sagde, ved Djævelens, men ved Guds Hjelp, og Gud kan ei give Løgner Vidnesbyrd. Desuden er Opvækkelse og Opstandelse fra de Døde netop den Gierning, som ei kan udrettes uden af Gud, som ene er Livets og Dødens Herre. Fremdeles aabenbarede Gud Sig i Jesus for Fornuften ved at opfylde Jesu Tilsagn, at Enhver som troede paa ham, skulde have Magt til at være et Guds Barn, og at hans Apostle skulde annamme Sandheds kraftige Aand til at tale Sandhed med Frimodighed, og udrette underlige Gierninger. Disse Vidnesbyrd vare ikke alene for de Samtidiges Fornuft, men ogsaa for vores, da Historien stadfæster og bevarer dem. Endnu er der et tredie Vidnesbyrd for Fornuften, som bliver klarere, jo mere den udvikles, det nemlig, at en saa fuldkommen dydig Mand som Jesus var, ei kunde ville bedrage, og kunde ei feile saalænge Han ei faldt. Det er jo vist, at naar Mennesket var uskyldig da stod Sandheden klar for hans Øie og Fornuften dømde ret under Troens Lydighed; var altsaa Jesus skyldfri, da var hans Fornuft ogsaa reen, han kunde ikke lære feil, thi var noget ham uvist, da kunde han ei udsige det for Sandhed, og hvert syndig Menneskes Fornuft maa bøie sig for den rene Fornuft i Jesus og tro Hans Ord. Endelig er der vel endnu et Vidnesbyrd for Fornuften om Jesu Sanddrthed, det nemlig, at jo mere Fornuften udvikles til Sandheds Erkiendelse, desmere begriber den af Jesu Lærdom, men herved ere de Ting aabenbare, først, at dette Vidnesbyrd først bliver fuldkomment naar Tiderne fuldkommes og det Stykkevis afskaffes, dernæst, at denne stykkevis Erkiendelse selv kun er mulig, naar Fornuften staaer under Troens Lydighed, thi naar Christendommen er Sandhed, da er det Sandheden Fornuften lyder, naar den lyder christen Tro, og Løgner den lyder, naar den vægrer Troen Lydighed, og at Fornuften af Løgner skulde ledes til Sandhed, er en Modsigelse. Det er ogsaa vist, at Mennesket maa elske hvad han skal erkiende, men Sandheden kan han ikke elske, før han troer den. Det er da aabenbar at Fornuften bør staae under den sande, den christne Troes Lydighed, og at den, langt fra derved at hindres i sin Udvikling, meget mere kun derved rettelig udvikles, det er aabenbart, at Fornuften bør have den Tillid til Jesus, at han sagde Sandhed, altsaa grunde sin Tro paa Hans Ord og lade denne Tro beherske sig ganske og aldeles. Nu er Spørgsmaalet, om den menneskelige Fornuft er tilbøielig hertil, og naar Talen er om det voxne Menneske da svarer hele Kirkens Historie, vore Dages Betragtning og vor egen indvortes Erfaring det bestemteste: Nei. Jo mere den udvikles, jo mere Færdighed i at adskille og sammenbinde og erkiende den arver og erholder, desmere uvillig er den til at lyde Troen, des spidsfindigere

søger den enten ganske at afkaste det lette og gavnlige Aag, eller saa at sige at undrykke den ene Skulder, den forkaster Troen eller for20vansker dens Lærdomme, saa de blive dens egne, eller nedværdiger dem til blotte Gienstande for en død Erkiendelse som ei har med Hjertet og Livet at gjøre, eller endog til en blot Forestilling, for hvis Betydning den raader. Er det nu saa, er det endog vist, at naar et Menneske under Erkiendelse af sin Trang til Aabenbaring og sin Forpligtelse til at tro Jesus, og sin Vinding derved, endnu føler, hvorledes Fornuften modstaaer den fulde, ubetingede Lydighed, da er det ogsaa vist at Fornuften skal tages til Fange som en Oprører og Fiende af Sandheden og Menneskets Vel, tvinges ved Troens Kraft til Lydighed, indtil den lærer at indsee sin Vanart og lyder villig. Dette er ogsaa den Hellige Skrifts bestandige og udtrykkelige Lære, derfor staaer der om Præsterne, som antog Christendommen, (Apost. Gg. 6. 7.) at *de bleve Troen lydige*, ligeledes (1. Cor. 2. 14.) det naturlige Menneske annammer ikke de Ting som høre Guds Aand til, thi de ere ham en Daarlighed og han kan ikke erkiende dem fordi de dømmes aandelig.*Jeg veed meget vel hvad Man indvender imod at oversætte ψυχικὸς ved naturlig, men jeg veed ogsaa, at hele Sammenhængen lærer, der ved dette Ord forstaaes Mennesket, saaledes som han er, før han har annammet den Hellig Aands Oplysning, og er blevet Troen lydig. Endvidere (1 Cor. 3. 18.) dersom Nogen iblandt eder synes at være viis i verdslige Ting, han vorde en Daare, saa han kan blive viis, thi denne Verdens Viisdom er Daarlighed 21for Gud, som skrevet staaer: han fanger de Vise i deres Trædskhed, og atter: Herren kiender de Vises Betænkninger, at de ere forfængelige. Paulus erklærer det for Apostlenes Kald at formane alle Folk til at være Troen lydige (Rom. 1.5.) siger det ligefrem (Rom. 6. 16-17.) at Man er dens Tjener, Man lyder, og takker Gud at de som før vare Syndens Tjenere, nu vare blevne Lærdommens Regel lydige, thi, siger han, (Rom. 16. 25-26.) Hemmelighederne ere aabenbarede ved Evangelium og Jesu Christi Prædiken, og kundgjorde for alle Folk saa de skulle lyde Troen. Saaledes byder og Apostelen Peder (1 Pet. 1. 22. 23.) at Sjælene skal gøres kydske i Sandheds Lydighed formedelst Aanden, gienfødte ikke af forkrænkelig men af uforkrænkelig Sæd ved Guds levende Ord (λογος), som bliver evindelig. Af disse som af mange flere Sprog og den hele Christendom er det aabenbart, at den faldne Fornuft skal bringes til at lyde den sande formedelst Troen, og at hiin ingenlunde af sig selv er tilbøjelig dertil, men maa tvinges ved Guds Kraft, som Jesus siger: (Joh. 6. 44.) Ingen kan komme til mig, uden Faderen faaer draget ham. Man seer lettelig at hin omtvistede Sætning bestemtere udtrykkes med disse Ord: den kiødelige Fornuft skal tages til Fange under den sande Troes Lydighed, men deels er det vist, at disse Ord ligesaa let kunde og ligesaa vist vilde blive misbrugde, som hine, og deels tvivler i Grunden Ingen paa, at Man ved Fornuften forstaaer ei den rene, guddommelige, men den fordærvede menneskelige og ved Tro den christelige.

22Naar Man saaledes har annammet en klar Forestilling om Forholdet imellem Fornuft og Tro, da staaer Man vist nok ikke Fare for at forvildes ved hine Par Ord i Athene, men ret inderlig maa Man sørge og harmes over den Snedighed, hvormed Sandhed og Løgn er blandet, til at blænde og forvirre, hvilket vi nu nærmere vil betragte.

Er Troen en Tillid, heder det, saa vide vi at Ingen forlanger eller bør forlange denne blindt hen, uden den, der nødes til at lade Andre være blotte villieløse Redskaber for sine Hensigters Opnaaelse, eller og den der veed, at hans Hensigter med Rette ere saare mistænkelige. Læreren maa da ikke bilde sig ind at kunne imponere ved Stand, ved Alder, ved Magtsprog eller ved nogen Autoritet. Han maa ei sige (thi hans Lærlinge ere hverken Børn eller Slaver) Troer mig paa mine blotte Ord, følger mig med lukte Øine, og naar jeg fører eder til Maalet, da skulle I takke mig, da skulle I erkiende, at jeg har ledsaget eder paa den rette Vei. Saa taledes Menneskeslægtens største Lærer ikke. Han sagde: Randsager Skrifterne, de vidne om mig. See til, Lyset i dig ikke er Mørke. Blive I udi min Tale, da ere I virkelig mine Lærlinge og I skulle kiende Sandheden, og den skal gjøre eder frie. Den der vil gjøre Guds Villie, skal finde, at Lærdommen er fra Gud, og at jeg ikke har talet af mig selv.

Sligt klinger meget smukt, og det er jo aldeles sandt, at enhver af os Mennesker, som fordrer at Man skal troe os paa vort blotte Ord i aandelige Ting, er en hovmodig Daare og Bedra23ger, men Talen var jo ikke her om at tro Mennesker, men at tro Gud, og Hans Ord i Jesus. Dette er trædskelig fortiet, thi derved faaer Sagen et ganske andet Udseende. Der kan jo ingen Tvivl være om, at vi ere forbundne til at troe Gud paa Hans blotte Ord, ja det er jo vist, at naar Ordet aabenbarer Hemmeligheder, Sandhed som overgaaer vor Forstand, da kan denne Sandhed ei annammes uden ved at tro Gud paa Hans Ord, da maa og skal det være os nok, at Gud lover, vi engang skal erkiende, at vi ledtes paa den rette Vei. Spørgsmaalet bliver da blot, om det var Guds Ord Jesus forkyndte, thi i saa Fald baade kunde og maatte Han forlange at troes paa Ordet. At det var Guds Ord Han talde, kun det maatte Han bevise, og det beviisde Han, saavel ved Mirakler, som ved Løfter, der kun af Gud kunde opfyldes, og som dog opfyldtes. Han maatte og vilde netop imponere ved sin Autoritet, Han maatte netop byde os tro ham paa det Ord, vi ikke begreb, i den Tillid, at vi engang skulde erkiende Hans Sanddruhed og takke ham, fordi han ledte os umyndige Børn og Syndens Slaver til Sandhed og Salighed paa den eneste mulige Vei. At Han nu ogsaa gjorde saa, er aabenbart; saaledes læse vi (Joh. 2.) at Jesus ved Tegnet i Cana aabenbarede sin Herlighed og Hans Disciple troede paa Ham. Dengang mange af hans Disciple forlode ham, fordi de ei kunde begribe og ei vilde tro Hans Ord om at Man skulde æde Hans Kiød og drikke Hans Blod, tro paa Ham og tilegne sig Ham, for at have det evige Liv, og Han spurgde de Tolv, 24om de ogsaa vilde forlade Ham; da svarede Simon Peder: Herre! hvem skulde vi gaae hen til? du haver det evige Livs Ord, og vi have troet og kiendt, at du er den Christus, den levende Guds Søn. (Joh. 6.) I Bønnen til sin himmelske Fader berømmer Jesus sine Disciple fordi de annammede de Ord som Han havde givet dem

fra Gud (Joh. 17.) Nu er det dog vist, at Apostlene kun forstode de færreste af Jesu Ord, men troede dem af Tillid til Jesus, fordi de erkendte at Han var kommen af Gud og talde Guds Ord. Vi finde derfor aldrig at Jesus prøvede paa ved kløgtig Udvikling at vinde Fornuftens Bifald, men han fordrede Tro som Sandheden og Guds Søn. Han sagde: (Joh. 8.) Den som mig udsendte er sanddrue, og de Ting som jeg haver hørt af Ham, dem siger jeg for Verden. Troer mig, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig, men vil I ikke, saatroer mig dog for Gierningernes Skyld! (Joh. 14.) Han beraabde sig kun paa Gierninger, paa dem der skedte og skulde skee i Menneskenes Hjerter. Hvo som er af Gud, sagde Han (Joh. 8.) hører Guds Ord, fordi nemlig Gud giver Sandheden Vidnesbyrd i alle Hjerter. Hvo som troer paa mig, sagde Han, (Joh. 7) af hans Liv skal flyde levende Vandstrømme, hvad I bede i mit Navn (Joh. 14.) *det vil jeg gjøre*, saa Faderen skal forklares ved Sønnen. Jeg er Opstandelsen og Livet, hvo som troer paa mig, skal leve, alligevel han dør, ja hvo som levende troer paa mig, han skal aldrig døe. (Joh. 11.) Dog det gøres dog vel ikke behov, vidtløftig at bevise, hvad der 25er soleklart, at skal vi annamme levende Vished om Jesu Ords Sandhed til Oplysning, Haab og Trøst, da maa det skee ved at tro hvad vi ei kan begribe, da maa vor Tro være blind, skiøndt Fornuften ingenlunde antager den iblinde, men fordi den erkender at Jesus er troværdig, thi hvo kan begribe de Hemmeligheder om Hans evige Samfund med Faderen, om Hans Kiødspaatagelse, om vor Frelse i Hans Navn, og ved Hans Fortjeneste, som er Grundvolden for og Hovedindholdet af det Evangelium Han forkyndte paa Jorderig. Gierte kunde vi da tie om de Sprog der ere anførte som et Slags Beviis for, at Jesus ei forlangde den Tro paa sit Ord, som er den eneste mulige, men for at see, hvorledes den mand, der ivrer saa saare mod Skriftens Misbrug, selv misbruger den, er det Umagen værd at betragte de Sprog i deres Sammenhæng og utvivlsomme Mening.

Randsager Skrifterne, de vidne om mig. Disse Ord findes ei i Bibelen, men vel sagde Jesus (Joh. 5.) til Jøderne, som beraabde sig paa Guds Ord, og dog ei vilde tro Ham, som talde Guds Ord: I randsage Skrifterne, og mene at I have et evigt Liv i dem, og det er netop dem, som vidne om mig. Man seer lettelig at dette Sprog er misbrugt, men det er derfor ligevist, at Jesus vilde, at Jøderne skulde sammenligne Propheternes Spaadomme med hvad de nu saae for deres Øine, og deraf lære at Han var Messias. Uredeligheden hos Forfatteren bestaaer da egenlig deri, at han vil have Læseren til at sam26menblande to aldeles forskiellige Ting, Jesu Beviisførelse for sin guddommelige Sendelse, som maatte finde Stæd, naar Han med Ret skulde troes, og Beviisførelsen for at Guds Ord vare Sandhed, hvilken det var ligesaa ugudeligt at fordre, som umuligt at give den menneskelige Fornuft i sin jordiske Indskrænking, syndige Forvirring og kun begyndte Udvikling.

See til, at lyset i dig ikke er Mørke! Disse Ord, (tagne fra Luc. 11. 35) skal her ventelig betyde, at Man ved fornuftig Granskning skal undersøge, om vor Overbeviisning er sand eller ikke, og det bør vi vist nok, men skal heraf følge, at vi ikke maa tro paa Lyset, uden vi kan begribe det, da er det jo aabenbar falsk. I hvilken Mening Jesus sagde det, er klart af Sammenhængen, nemlig som en Bebreidelse til dem, der kaldte sig selv oplyste og dog ei vilde see at Han var Lyset, det Samme som Han tydeligere sagde (Joh. 9. 41.) vare I blinde da havde I ikke Synd, men nu sige I, vi see, derfor bliver eders Synd.

Blive I udi min Tale, da ere I virkelig mine Lærlinge, og I skulle kiende Sandheden, og den skal frigiøre Eder. Disse Ord (Joh. 8. 31-32) skal ventelig ogsaa bevise, at Menneskene ved at gruble over Jesu Ord, skulle lære at erkende deres Sandhed og da først tro Ham, men at dette er lige galt, hvad enten Man betragter Ordene i den Sammenhæng Jesus sagde dem, eller i hvilkensomhelst anden er nemt at indsee. Forfatteren har selv indrømmet at Tro maa være en Overbeviisning om de Ting som ikke sees, og en Tillid til Læreren 27Sanddruhed, men skal Troen nu være Frugten af Erkiendelse, da er den jo ikke længere Troe men Fornuftens Vished, Vished om hvad der sees, da behøves ingen Tillid til Læreren men kun til sin egen Fornuft, da er det heel underligt at berømme de Jesu Ord: salige ere de, som ikke see og dog troe. See vi nu paa Ordene i deres Sammenhæng, da see vi flux at deres Anvendelse her er den aabenbareste Misbrug; thi saaledes lyder det 31te Vers: Jesus sagde til Jøderne, *som havde troet paa ham*: dersom I blive i mit Ord, ere I sandelig mine Disciple. Det er jo dog klart, at naar Jesus talde til dem, der alt troede paa ham, vilde han ei sige dem, hvorledes de skulde komme til at troe paa ham, og han taler tydeligt nok, om hvad der skulde blive denne Troes Frugt, dersom de bevarede den, dersom I blive i mit Ord, siger Han, det er jo: dersom I holde hardt ved mit Ord i Troen, og ei forarges eller affalde, da ere I mine sande Disciple, og I skal forstaae Sandheden og Sandheden skal frigiøre eder. Hvad det var for en Forstand Han lovede sine Troende, siges udtrykkelig i det Foregaaende ved de Ord, (V. 27) at de forstode ikke hvad Han talde om sit Samfund med Faderen, paa dette Samfund og Frelsen ved Jesum skulde de faae Forstand efter hans Død (V. 28) i det Sandheden gjorde dem frie. At Sandheden er det Samme som Sønnen sees af det Følgende (V. 36) og at det var ved Frihed for Syndens Herredømme formedelst Jesu Tro, de skulde lære at han var Sønnen og Frelseren, er ligeledes klart (V. 34). 28Sproget siger da netop det Modsatte af hvad Forfatteren dermed vil bevise.

Den der vil gjøre Guds Villie, skal finde, Lærdommen er af Gud, og at jeg ikke har talet af mig selv. Saaledes staaer der just ikke (Joh. 7. 17) thi der staaer: dersom Nogen vil gjøre Hans (Guds) Villie, han skal kiende om Lærdommen er af Gud, *eller* jeg taler af mig selv, og Forskiellen er ikke saa liden, som den ved første Øiekast synes, thi Beviset skulde netop tages af Ordet; finde, udfinde ved kløgtig Grublen at Lærdommen er guddommelig. Nu er det vist, at om Sproget end betragtedes for sig selv og med denne Forandring, da bevisde det dog ingenlunde, hvad det her skulde, thi da maatte der staae: hvo som vil tænke efter, han skal finde det, men nu staaer der: hvo som *vil* gjøre Guds Villie, hvo som har et gudfrygtigt Sind,

altsaa det Samme som: hvo som er af Gud, hører Guds Ord. Betragte vi nu Sproget i sin Sammenhæng, da see vi end klarere hvorledes det her misbruges, thi da Jøderne forundrede sig over, at Jesus, som ei var en lærd Mand, ei oplært af de Skriftkloge, dog kiendte den Hellige Skrift saa godt, (V. 15) da svarede Jesus dem og sagde: Min Lærdom er ikke min, men Hans som mig udsendte, dersom Nogen vil giøre hans Villie, han skal kiende, om Lærdommen er af Gud, eller jeg taler af mig selv. Jesus erklærer da, at hans Indsigt i Guds Ord ei var erhvervet ved menneskelig Flid og Eftertanke, men skiænket af Gud, og at hvert gudfrygtigt Menne29ske kunde mærke det i sig selv, ved det Vidnesbyrd Gud gav Ordet i hans Hjerte.

Det maa vist nok synes unødvendigt videre at giennemgaae en Mands Tale om Bibelen, der med al sin hyklede Ærbødighed for den, saaledes modsiger og misbruger den, men i en saadan Sag maa man hellere være Nogle for vidtløftig, end Mange for kort, og derfor ville vi følge Forfatteren i hans mærkeligste Yttringer.

“En Lærer, siger han, er jo et Vidne om den Sandhed han forkynder. Men, hvo er den, der fordrer, at hans Vidnesbyrd skal antages i den Prøvelse? Hvo er den, der kan ansees paalidelig, inden man veier hans Ord, hans Grunde, hans Beviser, og dømmer om hans Charakter og Hensigter? Nei, troværdigt er det Vidne, der, bekiendt for Forstandighed og Redelighed, kan sige: vi vidne hvad vi have seet og hørt. Troværdig er den Lærer der kan sige: Jeg taler til Forstandige, dømmer selv, hvad jeg siger!”

Et af To, enten vil Forf. kun her bevise, at det skal være en troværdig Mand Man skal tro i aandelige Ting, eller at Ingen er troværdig, med mindre han giør Fornuften sin Lærdom begribelig; i første Tilfælde trættes vel Ingen med ham, og i sidste er han alt besvaret. Det er sandt, at Den som vi skal troe om de himmelske Ting maa kunne sige: vi vidne det vi have hørt og seet, hvilket og Jesus sagde (Joh. 3 og 8.), men det er ligesaa vist, at en saadan lærer, naar Han taler om de himmelske Ting, ei kan sige: jeg taler til Forstandige, dømmer selv hvad jeg siger; thi vi maatte 30jo selv have hørt og seet det Samme, for at dømme hans Ord, og er det nu Sandt hvad Jesus siger (Joh. 3.) Ingen kan fare op til Himmelen, uden den som nedfoer fra Himmelen, Menneskens Søn, og (Math. 11.) Ingen kiender Sønnen uden Faderen og Ingen kiender Faderen uden Sønnen, og den som Sønnen det vil aabenbare, er det Sandt, da lade vi vist være at drøfte Sønnens Aabenbaring om de himmelske Ting, at Jesus var Sønnen, det kan vi dømme, men Hans Ord skal vi tro, fordi de ere Guds, enten vi saa forstaae dem eller ikke. En ganske anden Sag er det, naar Paulus (1 Cor. 10. 15.) taler til *Christne* om, hvor usømmeligt det er at beholde mindste Skin af Afgudsdyrkelse, naar Man er Christen, da kan han vel sige: jeg taler som til Forstandige, dømmer I hvad jeg siger, thi her opfordrer han dem ei til at tro Noget, men til at giøre en Slutning, der var soleklar for hver Troende, og det er soleklart, at Man ei bliver en troværdig Mand ved at sige: dømmer selv, ja Man opfordrer derved netop til det Modsatte af Tro: tvivlende Undersøgelse.

Nu gientages det at Bibelen er en guddommelig Bog, og Troens Regel, men tilføies, at vi for at kiende og anvende den, for at annamme Vidnesbyrdet ingenlunde maa tage Fornuften fangen, men lade den være vaagen, levende og virksom. Man seer let at her kun spilles med Ord og det endda heel uheldig, eftersom hver veed at Man godt kan være vaagen, levende og virksom fordi Man er en Fange, end sige naar Man kun er Guds og Sandhedens Fange, altsaa kan røre 31sig frit i Sandhedens Rige, og er kun udelukt fra Løgnens.

Dog dette er kun en Indledning til en heel lystig Tale om Bibelen og dens Forstand, som ret er skikket til at undergrave dens Myndighed, og giøre den, som sagt til et stumt Afgudsbillede.

Forf. indrømmer (S. 506) at Bibelen er for Alle, at dens Tegn ei ere en uforklarlig Hieroglyph, men en læselig Skrift for hver den, som giver Agt derpaa, saa at, til at finde Næring for Forstanden og Hjertet, behøves ei Lærdom og dyb Indsigt, men sund Fornuft og Kiærlighed til Sandhed, han siger Luther Priis og Tak, fordi han paatalde Menneskehedens ufortabelige Rettighed, at Bibelen burde læses af alle. Men han paastaaer dernæst (S. 513-14) at til at læse Bibelen, saaledes som den maa og bør læses af Manden, der efter den *ei alene vil forkynde Guds Ord* for Folket, men og om den i Skrift offenlig yttre sin Mening, hører der ei alene en sund Fornuft og et varmt Hjerte, stemt til Andagt og Kiærlighed, men en Fornuft, dannet ved de Indsigter, Videnskaberne, Kritik, Hermeneutik, Exegetik, Authentiens, Dogmernes og hele Kirkens Historie meddele. Vil da Nogen (heder det S. 516-17) tale om Bibelen, som om hvert dens Ord var inspireret, som om ingen urigtig Læsemaade nogensinde havde indsneget sig, som om en Afskrivers *upassende* Bemærkning paa Randen ei var kommen ind i Texten, og selv et større eller mindre Fragment, der ei fortjente det, havde faaet canonisk Gyldighed, som om der i disse Bø32ger ei vare Metaphorer, Typer, Allegorier, Accommodationer, anthropomorphistiske Forestillinger, Lærdomme, der vare læmpede efter Tidsbegreber, Bud og Formaninger, der alene vare temporelle: vil Nogen give selv den bedste Oversættelse en Autoritet, liig den, Man engang vilde give Vulgata, og mene, at Grundsprogenes Studium er ei fornødent, og alle lærde Apparater heel overflødige, vil han forklare Alt ligefrem, ordret, bogstaveligen efter sin Oversættelses Oversættelse, da, dersom han er en læg Mand, sige vi til ham: døm ei om det, du ikke forstaaer. Men har han Adgang til de Sprog og Videnskaber, han foragter og forkaster med Stolthed og Haan, da ændse vi ikke hans Stolthed eller hans Haan, og saa magelig og bekvem en saadan Vei kan synes at være, frygte vi dog ikke for, at den skal blive den almindelige.

Skammelig har Forfatteren anvendt al sin Kløgt paa at blænde Folks Øine ved at indrømme en vigtig Sandhed og flux undergrave den, og paa at giøre et noget dunkelt Spørgsmaal end dunklere, at forvirre, ved

at sammenblande Ting og Paastande, der ere himmelvidt forskellige. Han indrømmer at Bibelen bør læses af Alle, og kan forstaaes til Oplysning og Gudfrygtighed af Alle, som have sund Fornuft og Sandhedskiærlighed, men han paastaaer tillige, at der findes mangeslags Vildfarelser og Usandheder i Bibelen, som ingen læg Mand, men kun den ret Lærde kan kiende. Hvad nytter det da en læg Mand at have Bibelen? hvad kan den være for ham mere end 33en anden gudelig Bog? hvorledes kan han bygge sin Tro paa dens Ord? Enten maa han jo troe den paa Ordet, og da fare vild, eller han maa tro paa en indvortes umiddelbar Oplysning, som skal dømme det skrevne Ord og altsaa gjøre Aabenbaringen i Ord unyttig og overflødig, eller han maa troe paa andre Menneskers Ord imod Bibelens Ord, og ansee dem for inspirerede. Det er aabenbart, enten maa min egen Fornuft kunne lede mig til Sandhed, eller jeg selv eller min Lærer maa være inspireret, dersom jeg skal komme til Sandhed; det er Galenskab at troe det om Nogen, som ei kan bevise han er det, Profheter og Apostle have ene beviist det om sig, tør jeg nu ikke troe deres Ord, da tør jeg end mindre troe mine egne eller Andres, og jeg er i det gamle Vilderede, Guds Ord er mig unyttigt. Er nu imidlertid det Guds Ord, den Oplysning jeg søger, mig vigtig, beroer min timelige og evige Lykke derpaa, da maatte jeg jo fortvivle, hvis jeg ikke kunde indsee, at det umulig kan hænge saaledes sammen, at Gud umulig kan have givet Verden Sit Ord, og dog gjort det umuligt for 99 mellem 100 at forstaae det til Troe og Salighed, kun denne Vished er det som kan give den tænkende Lægmand til sin Bibel, i den Skikkelse den er ham beskaaret, men den Vished maa og overbevise os om, at Bibelen ei kan være forfalsket, ei kan indeholde nogen vildfarende Lærdom, thi det er den samme Sandhed der skal saliggjøre den Lærde som den Læge; Tro paa Løgn maa fordærve dem Begge. Disse Ting ere saa uimodsigelige, at det var ubegribe³⁴ligt hvorledes en tænkende Mand kunde paastaae to Ting, der saa synlig ophæve hinanden, dersom Man ikke vidste at vor Tidsalder havde avlet en gudsforgaaen Flok, som under Maske af dyb Ærbødighed for Tro og alt Helligt, spiller med det, med Sjæl og Salighed paa den grueligste Maade, og til den Flok maa nærværende Forfatter høre. Kun da er hans Tale saare klogt indrettet, han indseer, at Staten maatte forgaae, Videnskabelighed uddøe, og Alt henraadne, dersom Folkene i deres Masse tabe Tro paa det Usynlige og Ærbødighed for Love som et Guds Ord, derfor har han intet imod at Lægmand troer Bibelen ligefrem paa Ordet, og at Præsten taler i Kirken som om han troede det Samme, kun blandt de Lærde maa denne Tro ikke gjøres giældende, de skal have Lov til at vælge og vrage som de vil, Lov til at afvise Lægmand som taler om Tro med et fornemt: Det forstaaer du ikke, men ingenlunde have Lov til at erklære i Skrift den Tro for sand, som prædikes for Folket. Dette skammelige Hyklerie, denne Tvetungethed, denne himmelraabende Synd, at forkynde Folket som Sandhed, hvad Man i sit Hjerte beleer, have intet at betyde, thi Sandhed og Løgn ere i Grunden eet og det Samme, Løgn er kun Sandheden i bunden Tilstand og den udvikler sig nok efterhaanden ligesom det Gode af det ikke Gode, Saligheden er kun den fuldkomne Erkiendelse, hvortil Alt udvikles i forskellige Retninger og paa forskellige Trin, det siger derfor Intet, om Man troer Løgneren, der er kun een Sætning, der maa afskyes som en gruelig Løgn, og det er 35den, at der er Løgn til, som styrter sine Tjenere i evig Fordærvelse. See, dette er kortelig Naturfilosofernes og de ny naturfilosofiske Theologers Religion, og naar Man veed hvad Man siger, da maa Man have den, for at tale som han der skrev i Athene om Fornuft og Troe.

Troer Man derimod ærlig paa en levende Sandheds Gud, som maa hade og afskye Løgneren evindeligt, da er det vist, at Man ei kan forkynde Folket Noget som Guds Ord, som Sandhed om Gud og vort Forhold til Ham, om Veien til Hans Naade og Salighed, som Man selv anseer for Løgn, og er det sandt, at Bibelen indeholder falske Lærdomme, da er det en himmelraabende Synd at række Menigmand den som Guds Ord.

Dog, lad os høre, hvorledes Forfatteren veed at belægge sine Ord. "Dersom Bibelen (siger han 507 og 8) var ligesom tilsagt, baade hvad Sagen og Ordene angaaer, fra Begyndelsen til Enden, saa at Mændene, der skreve den, havde Intet andet at gjøre, end skrive, hvad dem blev befalet, var dens Sprog det, hvorudi vi ere opdragte, eller dens Talebrug og Forestillingsmaade vor Tidsalders, eller dens Oversættelse, under en høiere Styrelse, det allertroeste Udtryk af Urskriftet, da vilde dens Fortolkning kunne undvære en stor, ja største Delen af de lærde Apparater, vi nu maa anvende. Men nu er det engang ikke saaledes. Igiennem en Række af Aarhundreder ere disse Bøger samlede, og de Ældstes Oprindelse taber sig i den dunkleste Oldtid, og hvo der skrev adskillige, og hvo der samlede og ordnede dem, og 36hvorledes de bleve bevarede, derom vide vi saare lidet. Men at de ere blevne mange Forandringer underkastede, at Afskriverne ei stedse har behandlet dem med Nøiagtighed og samvittighedsfuld Redelighed, at de ere oversatte af Mænd, der ei stedse have trængt ind i deres Aand, ikke fattet deres rette Mening, at de ere ofte fortolkede mere efter Lidenskabens end Forstandens og Kundskabens Tilskyndelse, at Man, istedet for af dem at søge Raad og Oplysning, har villet hente Beviser for menneskelige Paafund og egennyttige Opdigtelser, det er saa vitteligt, at det ikke kan nægtes. Anseelse bør Bibelen have, og Norm maa den være for de Christnes Tro. Men saa maa der og spørges og nøie undersøges: er det og Bibelen, der taler? er det og den der faaer Anseelse? vil Man ikke fordreie dens Ord, for at bruge dem til Forsvar for Stolthed, Egennytte, Herskesyge, Vankundighed, Meningstvang og Aandstyrannie."

Dette har unægtelig saameget Skin, at mangen godtroende Læser lettelig kunde for et Øieblik bedrages, og selv, naar han mærker Slangen foruroliges, men det er ogsaa Alt, thi Prøvelse udholder slig en Tale ingenlunde. Er det sandt, at Bibelen ikke er inspireret baade i Henseende til Ord og Tanker, da er den *ikke Guds Ord*, da løi Paulus der han sagde (1 Cor. 2. 13.) at han og de andre Apostle udsagde aandelige Ting med aandelige Ord ved den Hellig Aands Underviisning, da kan vi ikke med Vished bygge paa et eneste

Sprog, thi hvad Forskiel et eneste Ord kan gjøre, det veed vi alle. Er det sandt, at der ved Samlernes 37og Afskrivernes Brøde ere indkomne vildfarende Lærdomme i Bibelen, da er den ikke Guds Ord, thi det er jo vist, at Han kunde forhindre det, og Han kunde jo ikke tillade at der blendedes Løgn i Sandheden til at føre Hans Troende vild, og de mange tusinde redelige Christne i de forbigangne Aarhundreder, som troede at Guds Ord var idel Sandhed, maatte jo have faret vild.

Men skal vi da nægte den vitterlige Sandhed, at der ere Bøger i Bibelen, hvis Oprindelse og Forfattere vi ikke kiende, og at der i de gamle Haandskrifter ere forskellige Læsemaader. Nei, vi skal ingen Sandhed nægte, men kun vogte os for Løgneren, der vil indsnige sig under dens Skjold. Vi skal komme ihu, at Visheden om at det gamle Testamentes Bøger ere Guds Ord, ligger i Jesu og Hans Apostles udtrykkelige Vidnesbyrd, saa det kan være os fra den Side ligegyldigt, naar og ved hvem de skreves. Vi skal komme ihu, at vi have historiske Vidnesbyrd igiennem sytten Aarhundreder, som forvise os om, at de samme Lærdomme fandtes i Bibelen til alle Tider, at ingen Kiætter nægtede Ordene, men fordreiede kun Meningen, vi skal betænke, hvor umuligt det var, at de Haandskrifter som gjaldt i Kirken, under den bestandige Strid kunde forfalskes, og fremfor alt aldrig glemme, at den Gud, som jo kunde opbevaret os Apostlenes Haandskrifter, maa da Han ikke gjorde det, have vidst en anden og bedre Vei til at bevare sit Ord uforfalsket, og valgt den. Har han ikke gjort det, da kan endnu i denne Time ligesaa lidt den Lærdeste som den Enfoldigste 38paastaae, at han veed hvad Guds Ord er, thi mange Haandskrifter ere jo endnu ubenyttede, mange kan jo endnu findes, og indtil Verdens Ende maatte det blive tvivlsomt hvad Bibelen egenlig lærde, og den kunde da ingenlunde være Troens Norm.

Det er da vist for hver Christen, intet Ord end sige mere er saaledes borttaget eller indskudt i *Kirkens* Haandskrifter og *Kirkens* trykte Udgaver, at derved en vildfarende Lærdom kom ind i Bibelen, og det kan da ei forstyrre nogen Christens Ro eller svække hans Tro, om det nok saa klart bevises, at Læsemaaderne i agtværdige Haandskrifter ere forskellige i Henseende til Udtryk af samme Begreb, til Gientagelser eller Forkortelser, en forklarende Anmærkning, eller nogle Ord hvis Indhold findes klarlig andensteds i alle Haandskrifter. Visselig er det Ret og Pligt for boglærde Mænd at eftersee nøie, om Man kan komme til Vished om, hvilken Læsemaade der paa hvert Sted er den rette, og da skal den følges; men det er vist, at saalænge det ei uimodsigelig bevises, at en anden Læsemaade er rettere end den, der under Guds øiensynlige Styrelse, og ei efter menneskelig Kløgt, er kommet i vor trykte Bibel, da maa vi holde os til den, og kan det trygt, da ingen Vildfarelse i Lærdom er at befrygte. Men er det nu ikke uforsvarligt, og høistskammeligt, at mange Theologer ligesom nærværende Forfatter, misbruge den Sandhed om de forskellige Læsemaader til at opvække den falske Indbildning, at det er uvist hvad der skal staae i Bibelen, for 39at de siden kun forkaste hver Lærdom der mishager dem, uden dog at have Skin af at nægte Bibelens Troværdighed.

Dersom nogen vilde paastaae at Ingen kunde vide hvorledes Plato vilde have sin Stat indrettet, eller Qvintilian sin Taler dannet, fordi der er begaaet Feil i Afskrifterne, da vilde de Lærde udlee ham, men dog vil Man indbilde os, at vi ikke kan vide hvad Bibelen vil Christne skal tro, skjøndt det var ligesaa nødvendigt, som det er vist, at den Bog blev afskrevet blandt Troende med den ængsteligste Nøjagtighed, skjøndt vi have fortløbende eenstemmige Vidnesbyrd om dens Indhold, skjøndt alle de Indvendinger der med vigtig Mine ere gjorde mod Kirkens Text, om de alle vare sande, ei kunde gjøre en eneste Lærdom tvivlsom.

Hvad nu al den Snak om Metaphorer, Typer, Allegorier, Accommodationer, Antropomorphismer, Lærdomme, læmpede efter Tidsbegreber, og temporelle Bud angaaer, da kan Vankundige vel blive bange for det lange Geleed, men hvo som kiender det, veed, det er kun Spøgelser til at kyse Børn og gamle Kiærlinger i Mørke; saasnaart de lugte Lys, fare de hjem til Helvede, hvor de har hjemme. Her at mønstre det smukke Selskab særdeles, lønner ikke Umagen, naar Man kommer frem af Mørket og siger reent ud hvilke Lærdomme i den christelige Lærebygning der skal være grundede paa Typer og Metaphorer, da først er det Tid, thi nu kunde vi jo ligefrem sige: ja vist er det muligt, at der kan være alt Sligt i Bibelen, men beviis at nogen af de Christnes Troesartikle 40er bygget derpaa, og kan du ikke det, da bliver Lærdommen jo ikke tvivlsom fordi den udsiges baade i Poesie og Prosa, baade i egenlige og billedlige Ord. Jeg vil derfor her kun bemærke, at under Typer og Allegorier forstaaes i det nyeste theosophiske Sprog hverken meer eller mindre end *Myther*, og ligesom Man alt har smukke Bøger om det Gamle Testamentes Mythologie, kan vi snart vente at see det Ny Testamente trykt i Germanien under Titel af: Die Göttliche und in der Wahrheit mythische Offenbarung Jesu Christi und seiner Adepten. Om Accommodationen maa jeg først bemærke, at den her er opstillet baade paa Latin og Dansk for at gjøre Rækken et godt Leed længere, og dernæst spørge om det ogsaa var Accommodation eller Læmpning efter Tidsbegreber at Jesus kaldte sig Gud Faders *eenbaarne Søn*? Det har Man jo rask paastaaet, og naar saa er, kan Man jo spare den hele Tvist om Bibelen, thi var Jesus ikke Guds *eenbaarne Søn*, da er Bibelen ei heller Guds Ord, ja da var Jesus en Bedrager og en Daare, en Bedrager, fordi han maatte vide at Ingen maa benytte sig af Folks Overtro til at anmasse sig guddommelig Værdighed, en Daare, fordi han ikke bedre kiendte sin Tid, thi Man vilde jo stene ham, (Joh. 10.) fordi han sagde, at Faderen og Han var Eet, og de dømde ham jo til Korset, fordi han, som var et Menneske, udgav sig for Guds Søn, en Dom der var aldeles retfærdig, dersom han ikke var den Guds *eenbaarne Søn*. Derimod maatte vi rose Paulus og Barrabas, som ikke vilde benytte sig af 41Hedningenes Overtro i Lycaonien, der de ansaaes for Guder, skjøndt de derved kunde givet deres Ord guddommelig Anseelse (Ap. Gg. 14.) det maatte kun forundre os at Disciplene vare langt over deres Mester. Er det derimod vist, at Jesus var Guds *enbaarne Søn*, og at Han ikke talde andre Ord end dem han havde hørt hos

sin Fader (Joh. 8) og at den Hellig Aand, Sandheds Aand, som ikke heller talde uden hvad Han havde hørt hos Faderen, skulde minde Disciplene om *alt* det Jesus havde sagt dem (Joh. 14 og 16.) ja at selv naar Himmel og Jord forgaae, skal Jesu Ord ikke forgaae (Matth. 24.) er det sandt, da eet af To, enten maa Gud Fader Selv være en Løgner, eller Jesus kunde ikke med eet Ord begunstige eller stadfæste en *vildfarende* Fordom, kunde ligesaa lidt ville, som behøve at bruge en eneste Løgn til Grundvold for Guds og Sandhedens Størke; skal hans Ord ikke forgaae, naar Tiden er forbie, da kan deres Gyldighed ei heller være indskrænket til en vis Tid, med mindre Tid og ikke Tid, forgaae og vedvare, Nei og Ja, Løgn og Sandhed er eet og det Samme, og i saa Fald kan vi ikke trættes om Noget uden at trættes om Intet, som jo ikke er Umagen værd, om det ogsaa er Umagen værd. Til Slutning vil jeg anføre det Accommodationens Ligvers, som Jesus selv gjorde, dengang Disciplerne formanede ham til at skaane en vildfarende Fordom (Matth. 15. 13. 14.) thi da sagde Han: al Plantelse, som min Himmelske Fader ikke haver plantet, skal med Rod oprykkes, lad dem fare (som forarges over Sandhed) Blinde ere Blindes Vei42ledere, men naar en Blind, leder en Blind, da falde de Begge i Graven. At Jesus i en anden Mening læmpede sig, at Han fortav Noget og fremsatte Andet dunklere, som de Skrøbelige ei kunde bære før efter Hans Opstandelse, da den Hellig Aand skulde ledsage dem til al Sandhed, det har Jesus Selv sagt, (Joh. 16, 12. 13) og derfor skal vi smukt lade Apostlene udfylde og forklare Jesu Tale, men saavidt jeg veed er det ikke den Læmpning og Oplysning Man har lyst til, og det veed jeg vist at den ei hjælper de Forlegne af med en eneste Lærdom i den christelige Lærebygning.

Vigtigere synes vist nok Indvendingen om Oversættelserne at være, thi det er jo vist, at uagtet al den guddommelige Bistand under hvilken Luther og andre gudfrygtige Mænd have arbejdet, vare de dog ei ufeilbare, og det kunde da synes farlig at bygge sin Tro paa en Oversættelse. Imidlertid, skal Bibelen være for alle, da maa det enten være Guds Villie, at Alle skal lære Græsk og Ebraisk, eller ogsaa Man maa kunne bygge sin Tro paa en Oversættelse, uden at fare vild i Troen og Lærdommen. Gud kunde have aabenbaret sit Ord i et eneste Tungmaal og ladet det fortrænge alle andre, hvor hans Kirke vandrede, Han kunde ogsaa meddeelt Oversættelse Apostolisk Oplysning, og ladet dem bevise den ved Mirakler, men da Han ikke har gjort det, saa maa det være alle Christne Vished, at Gud paa en anden Maade har sørget for, at Ingen mod sin Villie kom til at undvære Hans Sandheds Ord eller forvirredes i Troen, og at denne Maade var nødvendig for at Guds Villie 43kunde skee og Hans Menighed fuldkommes. Det var ikke vanskeligt at vise hvorledes vi allerede kan erkiende stykkeviis den Guds underfulde Viisdom, som aabenbarer sig i, at Han ikke valgde de Midler, der maatte synes Mennesker de tjenligste; men her ville vi blot see hvorledes Gud, uden det vi kalde Mirakel gav Kirkens Oversættelser Troværdighed. Det skedte nemlig derved, at de forfattedes af redelige og sprogkyndige Mænd og maatte gennem megen Strid tilkiæmpe sig Anseelse. Saaledes veed vi at den latinske Oversættelse i Førstningen var foragtet, at den først ved at gaae gennem Hieronymi Haand og megen Anfægtning, vandt kirkelig Anseelse. Gud lod Jøderne vedblive og Han lod det græske Keiserdom bestaae, indtil Bibelen ved Bogtrykkerkonsten og Tidens øvrige Vilkaar, kunde blive offentlig, ligesom herved og ved Skilsmissen mellem den latinske og græske Kirke, Grundtextens Forfalskning blev umulig, saaledes maatte Latinerne nødes til at lade Oversættelsen være uforfalsket, og nødes til at ændre, hvad der var vigtige Feil. Uagtet altsaa mange Steder i Vulgata vare uforstaaelige, mange noget misforstaaede, saa var den dog ingenlunde forfalsket, ingen falsk Lærdom var indsmuglet deri, ingen redelig Læser stod Fare for at troe Vildfarelse og ingen Saadan fattedes Underviisning om hvad han skulde troe og gjøre. Vist nok søgde Paver ligesom andre Kiætttere at bevise deres Paafund af Skriften, og en Prøve herpaa anfører Athenienserens, sit venia verbo! (508-9.) men Man lægge vel Mærke til det lille Konstgreb han betjener sig af. 44Enten er Talen om de to Sværd etc., kun Beviis for at Man tit anførde Bibelsprog forkeert, hvorpaa jo Ingen tvivler, eller den skulde vise Frugterne af at tro paa en Oversættelse, og da viser den slet Intet, thi de Ord: Peder! du er Klippen paa hvilken jeg vil bygge min Kirke, her ere to Sværd o. s. v. staae jo ligesaa vel i Grundtexten, som i Oversættelsen, naar altsaa Folket vildledtes, da var det ikke fordi de troede Oversættelsen, som var rigtig, men fordi de troede Forklaringen, som var falsk. Det gik da, som det gaaer nu, naar de Skriftkloge anføre Jesu Ord. Ikke Enhver som kalder mig Herre, Herre! skal indgaae i Himmeriges Rige, og nu deraf vil bevise at det ikke er Troen paa Jesus som gjør salig.

Dog, vi leve ikke i Pavedom, i Middelalderens dunkle Dage, Oversættelser ere ikke Vulgatas Børn, at Gud ikke nogensinde har ladet Sig selv uden Vidnesbyrd, maa vi tro, om vi saa slet ikke forstode Guds Husholdning i et vist Tidsrum. Her er det Tingen, om de Oversættelser, som gælde i den Christeliglutherske Menighed ere troværdige eller ikke. Nu er det vitterlig, at Morten Luther med sine Venner udarbejdede den tyske Oversættelse, efterat Grundtexten var trykt, ligeoverfor den skriftkloge Erasmus, og midt imellem Fiender som lurede paa at han skulde forgribe sig, saa de kunde slaae ham ihjel med Guds Ord, det eneste Vaaben, der kunde bide paa den haardføre Karl. Havde da Luther og hans Venner været ukyndige i Bibelens Sprog, maatte de enten ladet Arbejdet fare eller blevet beskiammede, havde de 45været svage nok til at see mere paa deres egne Meninger end Textens Ord saa maatte de dog grue for de glubske Fiender og lade Ordet staae. Man veed, naar Man ellers kiender noget til den Tids Historie, at Modstanderne Intet sparede for at gjøre den lutherske Oversættelse mistænkt, men at det var dem umuligt at bevise den var falsk, og at den saaledes, luttret gennem Ilden, først kiendtes gyldig, og forsvarede sin Ægthed i en hundredaarig Kamp mod de lærde og trædske Jesuiter, og kan forsvare sig endnu i Dag for christne Øren, med al Verdens Chritikker, Exegeter, og Bagtalere. Hvad nu vor danske Bibel angaaer, hvilken da skal menes med den Oversættelses Oversættelse det er saa galt at bygge paa, da er det sandt, den oversattes fra først af mest efter Luthers tyske, men naar nu Luthers var ægte, da er den danske det jo ogsaa, med mindre det kan bevises, at den

danske Bibel indeholder andre Lærdomme mod den tyske, eller fattes nogen som den har. Var da den danske Bibel ei i Fjerde Christians Dage saa flittig sammenlignet med Grundtexten, der var dog ingen Fare ved at bygge sin Tro paa den, eller bevise af den, hvad Christendom er. Her er og kan ikke være Spørgsmaal om, hvorvidt enkelte Sprog kan være misforstaaede, og mange udtrykte utydelig, især i det Gamle Testaments Bøger, Tingen er kun at den hverken indeholder flere eller færre, eller andre Lærdomme, end dem der findes i Grundskriftet, men netop dem tydelig udtrykte, og hvo som tør nægte det ham udbyder jeg her for Menighedens Øren til en Kamp, hvori det kan afgjøres hvad der staaer i 46 Bibelen, og hvori det jo tillige kan mærkes om jeg, som Man vil indbilde Folk, kun kan læse Bibelen i en Oversættelse. Kun Dette mærke Man vel, at jeg aldrig har udgivet eller vil udgive den danske eller nogen anden Oversættelse for fuldkommen, thi det bliver ingen i denne Verden, at jeg meget mere ret godt indseer, at en ny Oversættelse kan blive bedre og vil snart blive nødvendig, men at jeg kun paastaaer: den danske, kirkelige Oversættelse er ægte og uforfalsket. Det er ikke Spørgsmaalet om Man har villet finde en Lærdom, som udsiges i ti Sprog, ogsaa i andre ti, hvor den maaskee ikke var, men Tingen er, om vor danske Bibel fører falsk Lærdom; og at det er en skammelig Løgn, stilet paa at forvirre de overblevne Christne mellem Lægfolk, det paastaaer jeg. Nu maae alle Dannemarks Skriftkloge forene sig om at gjøre mig til Løgner, om de har Lyst, og Sandhedens Gud, som bedst veed, hvad der er Hans Ord, Han raade for Seieren! Men det siger jeg, at saalænge Man ikke har bevist Falskheden af den danske Bibels Lærdom, da skal hver den, som kaster Foragt paa dens Vidnesbyrd, selv mellem danske Christne gjælde for en Løgner, og falsk Prophet.

Meget kunde endnu være at sige om Athenienserens listige Tvetungethed, om hans Fordring til Præsterne om at bruge Bibelen, for at danne det ægte, religiøse Sind, og for at Man ikke skal mene at Bogen er dem ikke kiær og dyrebar fremfor alle, ledsaget af den Tilstaaelse, at Præsten, skjøndt han ei taler i Bibelens Aand, kan berigtige vrang Meninger, bekjæmpe Fordomme, stride mod 47 Laster, vække til Daad og Pligt, og egenlig eftergivet ved den Slutning, at hvorledes end Mesteren taler, vil han dog gavne paa sin Viis,*Det er som at sige: Satan gavner ogsaa paa sin Viis, hvilket vist nok er sandt om denne Mester over alle Verdens vise Mestere, som om dem selv i den Mening, at de der sammenrotte sig med Guds hellige Barn Jesus, maa gjøre hvad Hans Haand og Hans Raad have besluttet at skulle skee. (Apost. Gg. 4.) kun Begynderen trænger til at tale i Jesu Navn, og til Guds Visdom. Meget var at sige, men det behøves ikke, thi de som ei af det Foregaaende have seet hvad den Athenienser fører i sit Skjold, vil ikke heller see hvad her ligger skjult og dog, formedelst Lyset aabenbart. Kun en Anmærkning vil jeg end belyse deels fordi den navnlig er stilet paa mig, deels fordi den i sig selv er ret mærkelig.

Athenienserens taler nemlig (509) om Anvendelsen af Ordene i Josvas Bog: Soel! stat stille, til at bestride Galilæes Mening om Jordens Gang, og gjør derved følgende Anmærkning:

I Prof. J. Møllers theologiske Bibliothek, femte Bind, findes en Afhandling om Geistlighedens Videnskabelighed, hvor Man S. 49. læser disse Ord: "Saaledes er det iblandt andet usømmeligt for Christne, at laste Fædrene og hiin gamle Tyge, fordi de forkastede den Kopernikanske Viisdom om Jordens Gang; thi naar de troede, det stod i Bibelen, at Solen gik, maatte ingen Beviisning være saa klar og stærk, at den kunde rokke den skriftmæssige Mening. Ved saadan Leilighed pleie 48de vantroe Lærde at blive høirøstede og raabe Ak og Vee over de gruelige Lænker, Bibeltroen lagde paa de arme Sjæle, men vi have der at svare med et Smil, at derfor bleve de arme Sjæle lige salige, og dreve selv paa Jord deres Syssel med nok saa megen Iver og Munterhed, som vi. Hvad Ulykke timedes dem da? Ingen uden den, at de ombundne med Guds Lænke ginge trygge giennem Nød og Død, og droges sagtelig giennem Gravens Skygger op mod det evige Lys. Uden at frygte for den intolerante Benævnelse af en *vantrø Lærd*, og uden at bryde mig stort om det Svar, *der gives med et Smil*, thi sligt et Smil lader heel fornemt, men er sjelden ædelt og røber gierne, at Man ei har Forraad af Grunde; maa jeg bemærke, at jeg har slet intet mod hine arme Sjæles Salighed at indvende, thi den er uden for min Competence. At de dreve *deres* Syssel med heel megen Iver, kan vel være, og at de Munke, som forfulgte Galilæi vare heel muntre, er saare rimeligt. Men at der endda timedes dem Ulykke nok, tør jeg vel paastaae, dersom det er Ulykke at modsætte sig Oplysning og Videnskabelighed, og at forfølge saadanne Hædersmænd, som Galilæi."

Saavidt Athenienserens, thi Fortællingen om Galilæis Skiæbne hører saalidet hid, at Sigtelsen som hans Forfølgeres Talsmænd, maatte forundre mig ligesaameget, som Tyge Brahe og de gamle danske Lutheraner maatte undres over at see sig i saa venligt Samfund med Italiens Munke, dersom jeg ikke alt kiendte Athenienserens for godt til at undres over, at han bruger et falsk Vidnesbyrd, naar han derved haaber at faae mig brændemærket som en Veddehugger til Autodafeer. Hvad der nu maa forundre mig er da kun, at han har været uforsigtig nok til at anføre mine Ord, thi Man skulde dog tiltroe ham det Syn, at derved røbede og fældte han sig selv. Skarpt Syn behøves i det mindste ei til at see Forskiellen imellem, at billige Protestanters urokkelige Vished om Bibelens Ufeilbarhed, og at billige Munkes Forfølgelse og Kiætterbaal. Skarpt Syn behøves der ei hellere til at indsee, at den der antager en Mening, hvormed han selv troer at den strider mod Bibelen, troer ikke Bibelen som Guds Ord, og at den som troer Guds Ord ei kan ansee dets Nedrivelse for Oplysning og ægte Videnskabelighed, men maa være vis paa Ordets Sandhed, om han end ei kan oplyse de Tvivl verdslig Kløgt sammenspinder. Jeg lod det staae uafgjort om Solen gik eller stod, fordi jeg ei var vis i min Sag, men vilde kun paamine om, at om ogsaa den strænge Tro paa Bibelens Ord, kunde forsinke Antagelsen af en sand Bemærkning om verdslige Ting, saa tabde dog de Troende intet derved, da det hverken forstyrrede deres Sinds Ro, eller hindrede deres Sjæls Virksomhed, eller skadede deres Salighed,

saa de bleve uskikkede til den fuldkomne Erkiendelse i det evige Lys, da de derimod havde syndet og skadet sig selv meget, hvis de havde trodset deres Tro. At denne min Synsmaade er bibelsk kan Ingen tvivle om, som med Opmærksomhed læser Rom. 14. thi Guds Rige er ligesaa lidet verdslig Klogskab som Mad og Drikke, men Retfærdighed og Fred og Glæde i den Hellig Aand, 50thi hvo som tjener Christo i disse Ting, er velbehagelig for Gud og retskaffen for Menneskene. Anderledes tænker Atheniensen, men det kommer deraf, at han ikke er Christen, at han ikke troer Guds Velbehag og Sjælens Salighed er vort Livs eneste værdige Øiemed, men er ugudelig nok til at spotte med den Salighed hvortil vore Fædre indginge ved Troen, og mærker ikke, hvorledes Masken derved aldeles glider fra hans Aasyn, hvorledes han derved forkynder høit, hvad han i sin ganske Tale stræbte at skjule: af hvad Aand han taler. Jeg gad ellers vidst hvad han har om Tyge Brahes, og Anders Vedels og Christian den Fjerdes og andre Samtidiges Sysler at sige, siden han saa haanlig siger *deres* Sysler; om de ikke med Saamange Andre røgtede baade deres indvortes og udvortes Syssel nok saa godt under den gaaende, som vi under den staaende Soel, og om der timedes enten dem eller Videnskaben nogen Ulykke for deres Tro, uden den at saadanne Athenienser haane deres Minde for at komme til at udøse *deres* Galde paa Christendoms Talsmænd. Visselig det kan den Athenienser sige togange, at den Salighed, de troende Fædres arme Sjæle naaede, er udenfor hans *Competence*, men ligesaa vist er den, han attraaer, og opnaaer, hvis han stævner som han stiler udenfor deres og min og alle Christnes, og vi faae da at see, hvem der farer bedst, de som stole paa Guds Ord, eller de som stole paa deres egen Fornuft, de som troe paa Gud, eller de som troe paa Athene.

51Til Slutning maa jeg dog fortælle den Mærkværdighed, at den Afhandling om Geistlighedens Videnskabelighed som Atheniensen trak saa ubehændig ind og farer saa ilde med, netop gaaer ud paa at vise, hvor nødvendig Videnskabelighed og især de lærde Sprogs og Historiens Dyrkelse, er for Præster; at netop der bekjæmpes Vulgatas og hver Oversættelses Forgudelse, at Bibelen netop der lignes ved et Bjergværk hvor alle Christne Slægter skal arbeide i hinandens Spor, og udtømme det dog aldrig, saa at Forskiellen mellem Atheniensen og min Forestilling kun er den, at jeg mener al den ædle Malm der findes er kun Speile til klarere og fra flere Sider at afbilde de samme Lignelser der saaes og sees paa Overfladen, han mener derimod, at naar Man bliver riig i det Dybe, kan Man købe sig Afgrundens Nøgel, reise sig en Kongestoel dernede, lade haant om Lignelserne deroppe og Salighed oven over. Med andre Ord: for en Christen er det vist, at intet Menneske og ingen Tidsalder kan finde nogen ny Sandhed til Salighed i Bibelen, men vist nok baade kan og skal Fornuften under Troens Lydighed udvikles til, ved Herrens Lys stedse klarere at erkiende Sandheden, erkiende hvorledes Himlene fortælle Guds Ære og Dagene undervise hinanden, hvorledes i Guds Erkiendelse ere alle Viisdoms og Kundskabs Liggendefæ skjulte, som skrevet staaer. Collos. 2.
